NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03572

METUSHELAH

Sholem Aleichem

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

59ער NU

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

מתושלח

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1918

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

מְתוּשֶׁלַח

(אַ אידיש פערדעל).

א.

מ ת ו ש ל ח — אַזוי האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען אין כתרילעווקע דערפאַר, וואָס ער איז געווען אָנגעשטאָפּט מיט יאָהרען, נישט געהאַט שוין איין צאָהן אין מויל, אַ חוץ צוויי־דריי פּענקעס, וואָס מיט זיי פלעגט ער קוים מיט צרות קייען — אַבי ס'איז נאָר געווען וואָס. אַ הויכער, אַ מאָגערער, מיט איין אָפּגעבאַרעטער פּעל, מיט אַ צע'הרג'עטען רוקען, קאַלי אויגען, אויף איינעם אַ בעלמע, דאָס אַנדערע רויטליך, אויסגעקנעכעלטע פיס, שפּיצינע קליבעס, איינגעפאַלענע זייטען, די אונטערשטע ליפּ אַביסעל אַראָפּגעלאָזט, ווי פערוויינט, דער ווידעל איין אויסגעפליקטער — אָט האָט איהר זיין פּאָרטרעט. און גדיענט האָט ער אויף די עלטערע יאָהרען אין כתרילעווקע ביי כתריאל דעם וואַסערפיהרער ביי'ם פעסעל פאַר אַ פערדעל.

בטבע איז מתושלח געווען אַ רוהיגער, אַ האָרעפּאַשנער, נאָר איין אויסגעהאָרעוועטער נעבאַך. אָנגעטיאָפּקעט זיך דעם גאַנצען טאָג אין דער כתרילעווקער לעהמיגער בלאָטע און פערזאָרגט די שטאָדט אויף אַ גאַנץ מעת־לעת מיט וואַסער, איז ער געווען צופריעדען, אַז מע האָט איהם אויסגעשפּאַנט פון'ם פעסעל, אונטערגעוואָרפען אַביסעל שטרוי און פערביסען מיט אַ פּאָמעניצע, וואָס כתריליכע האָט איהם אונטערגעטראָגען מיט אַזאַ פּנים, ווי מע טראָגט, אַשטייגער, אונטער זעהר איין אָנגעלעגטען גאַסט אַ

פּאַלומיסעק מיט פיש, אָדער אַ שיסעל מיט וואַרעניקעס. אויף דער דאַזיגער פּאַמעניצע פלעגט מתושלח אַרויסקוקען ווי אויף עפּיס רעכטס, מחמת דאָרטען האָט זיך געפונען אַלע מאָל איין אויסגע־ווייקט שטיקעל ברויט, קאַשע אַביסעל, וכדומה אַזעלכע ווייכע זאַ־כען, וואָס מע פערשפּאָרט צו זיי צייהן. דעם גאַנצען טאָג האָט כתריליכע געזאַמעלט פון מתושלח'ס וועגען, געוואָרפען אין פּאַ־מעניצע אַריין וואָס ס'איז איהר געקומען אין די הענד אַריין, — לאָז דאָס פערדעל נעבאַך האָבען וואָס צו עסען, — און מתושלח, אַז ער האָט איבערגעביסען, האָט ער זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פנים צום פעסעל און מיט'ן הינטען, מחילה, צו כתריליכען, ווי איינער רעדט: „אַ דאַנק אייך פאַר אייער זאַלץ און ברויט"... בשעת מעשה אַראָפּגעלאָזט די אונטערשטע ליפּ נאָך נידעריגער, דאָס זע־הענדיגע אויגעל צוגעמאַכט, און אַריינגעלאָזט זיך אין טיעפע פער־דישע געדאַנקען.

ב.

מיינט נישט פון דעסטוועגען, אַז אַלע מאָל, זינט מתושלח איז אַ פערד, איז ער געווען אַזוי, ווי ער ווערד דאָ אויסגעמאָהלט. אַמאָל, אין די יונגע יאָהרען, בשעת ער איז נאָך געווען אַ לאָשע־קעל און נאָכגעלאָפען דער מאַמען נאָכ'ן וואָגען, האָט ער זיך גע־שניטען גאָר אויף אַ גוט פערדעל. מבינים האָבען אויף איהם גע־זאָגט נביאות, אַז עס וועט פון איהם אויסוואַכסען אַ פערדעל גאָר אויף חדושים. „אָט וועט איהר זעהען, — האָבען זיי געזאָגט — ער וועט נאָך געהן אַמאָל געשפּאַנט אין אַ קאַרעטע מיט די שענסטע מיט די בעסטע פערד!"...

אַז דאָס לאָשעקעל איז אויסגעוואַכסען און געוואָרען אַ פער־דעל, האָט מען דעם מחילה אָנגעטהאָן אַ ציימעל און אַרויסגעפיהרט אויפ'ן יריד, אָוועקגעשטעלט צווישען אַ גוזמא פערד, דורכגעטרי־בען איהם אַ מאָל פופציג הין און צוריק, געקוקט איהם אַלע מינוט אין די צייהן אַריין, אויפגעהויבען די פיס און בעטראַכט די קאָפּי־

טעם, — און איבערגעגעבען איהם פון איינעם צום אנדערען.

פון דעמאָלט אָן הויבט זיך אָן פאַר איהם א לאַנגער גלות, א נע־ונד זיין פון איין אָרט אויפ׳ן אַנדערען, א בייטעניש פון איין בעל־הבית צום אַנדערען, א שלעפּען פון גרויסע שווערע וואָגענס מיט דרייסיג פּוד משא, א טיאַפּקען ביז׳ן בויך אין דער בלאָטע, און א סדרה פון בייטשען, שטעקענס מיט קלעפּ אין זייט אריין, אין קאָפּ און אין די פּיס און אין אַנדערע ערטער.

ג.

א שטיק צייט איז ער געגאַנגען אין דישעל ביי א פּאָטשטאָווע וואָגען אונטער׳ן גלאָק, וואָס האָט איהם ניט אויפגעהערט צו קלינגען אין די אויהערען אריין: גלין־גלין־גלאָן! גלין־גלין־גלאָן! און געלאָפען משוגענערווייז הין און צוריק אַלץ אויף איין טראַקט. נאָכדעם איז ער אריבער צו א פּראָסטען בעל־הגוף, וואָס האָט געארבייט מיט איהם כל עבודת־פּרך: געאַקערט און געזעעט, גע־פיהרט א מורא׳דינען וואָגען מיט תבואה, א פּאַס וואַסער, א וואָגען מיט מיסט, פּערדישקייט און קוהענקייט וכדומה אַזעלכע גראָבע ארבייט, צו וועלכע ער איז כלל נישט געוואָהנט געוואָרען. פון דאָרטען איז ער אריינגעפאַלען צו א ציגיינער אין די הענד אריין; האָט מיט איהם דער ציגיינער געמאַכט אַזעלכע זאַכען, מיאוסע סגולות צום לויפען, וואָס ער וועט זיי ניט פערגעסען וויל ער וועט לעבען!... פונ׳ם ציגיינער איז ער אריבער אין א טאַבון אריין מיט נאָך א סך פערד, און פון דאָרטען איז ער אין א קורצער צייט מגולגל געוואָרען קיין מאַזעפּעווקע צו א בעל־עגלה מיט א שווערען וואָגען, געקאָוועט אין אייזען, מיט א סך גלעקלעך און מיט א משונה־מאָדנע צעשמידערטע סוכה, וואָס מע רופט דאָס „בויד“. דאָ, ביי׳ם בעל־עגלה מיט דער בויד, האָט ער געחאַפּט בייטשען מיט שטעקענס אָהן א שיעור, גלייך ווי א פערדישע פעל איז פון לעדער — ניט פון בלוט און פלייש, גלייך ווי פערדישע זייטען זענען פון אייזען — ניט פון ביינער. וועה־

וועה, וויפיעל מאָל פּלעגט זיך מאַכען, אַז קוים־קוים וואָס ער פּלאָנ־טעט מיט די פיס, פּיהלט ווי אַבצווייגנגעס ציהען איהם פאר די ליטקעס, און אין בויך אַ שווערע משא, עפּיס ווי אַ קנויל — און ער, דער אַכזר׳ישער בעל־עגלה, — „נאָ“ און „וויאָ“, און אַ שמיץ מיט דער בייטש, און אַ זעץ מיט דער פּוזשעלי, — טאָמער ווייסט איהר וואָס?

אַ שטיקעל גליק האָטש, וואָס ביי דעם בעל־עגלה איז איינ־געפיהרט איין טאָג אין דער וואָך אַזעלכער, וואָס מע שטעהט אויף איין אָרט, מע שטעהט און מע קייעט און טהון טהוט מען גאָר ניט. מתושלח פּלעגט ניט איין מאָל פערקלערען זיך; זיין פערדישער מח האָט נישט געקאָנט משיג זיין: וואָס איז דער שכל פון׳ם דאָזיגען טאָג, וואָס מע ריהרט ניט פון׳ם אָרט? און פאר וואָס זאָל ניט זיין אַזוי כסדר? — פּלעגט ער זיך טראַכטען, אויפשטעלען די אויהערען, צומאַכען איין אויגעל און קוקען אויף זיינע צוויי חברים, וואָס זענען געשטאַנען מיט איהם צוגעבונדען צו איין בויד.

ד.

פון׳ם בעל־עגלה מיט׳ן ביידעל איז ער אריינגעקומען אין אַ דרעש־מאַשין, געאַרבייט עבודת־פּרך, זיך געדרעהט גאַנצע טעג אַרום אַ ראָד, זיך אָנגעגעסען גוט מיט פּאַראָך און מיט פּאָלאָווע, וואָס איז איהם געקראָכען אין נאָז אריין, אין מויל און אין די אויגען אריין, און פערדולט געוואָרען פון׳ם טראַך־טאַרעראַך. „וואָס וועט זיין פון׳ם דרעהען זיך? — פּלעגט ער זיך ניט איין מאָל טראַכטען און וועלען אָפּשטעלען זיך אויף אַ מינוט. — ווער האָט דאָס אויסגעקלערט דעם שכל פון דרעהען זיך אויף איין אָרט?“... מע האָט איהם אָבער לאַנג נישט געלאָזט טראַכטען; פון הינטען איז געשטאַנען איינער מיט אַ בייטש און נישט אויפ־געהערט צו הוקען אויף איהם: הו־הי! הו—הי!... „פּרא־אדם איינער! — טראַכט ער זיך און האַפּט אַ קוק מן הצד אויף יענעם וואָס מיט דער בייטש. — איך וואָלט אַ בעלן געווען זעהען, מע זאָל

דיך איינשפּאַנען אַט־אַ־דאָ אין דער ראָד און אונטערשמייסען דיך, דו זאָלסט דיך דרעהען אָהן אַ שום טאָלק!"...

סע פערשטעהט זיך, אַז פון אַזאַ מין דרעהען זיך אין שטענ־דיגען פאַראַך איז ער אַרויס נעבאַך אַ קאַליקע, אויף איין אויג אַ בעלמע, דאָס אַנדערע אַביסעל רויטליך, און אויף די פיס איז ער אויך געוואָרען אַביסעל געהאַפּט. מיט אַזאַ שאַרפען חסרון האָט ער שוין געטויגט אויף זיעבען און נייענציג כפרות; האָט מען איהם אַרויסגעפיהרט וויעדער אַ מאָל אויפ'ן יריד, טאָמער וועט מען איהם קאָנען עמיצען פערטהון. מע האָט איהם גאַנץ פיין אויסגע־קעמט, אויסגעפּוצט, דעם ווייעדעל כלומר'שט אונטערגעבונדען און די קאָפּיטעס צוגעפאַרבט מיט פעטען; — עס האָט אָבער נישט גע־האָלפען, אַ וועלט נאַרט מען נישט. וויפיעל מע האָט איהם נישט געמוטשעט, ער זאָל זיך בחור'ען, האַלטען דעם קאָפּ מיט גדלות, — ער האָט זיך געטהאָן זיינס: אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ מיט גרויס עניוות, די פיסלעך אויסגעקנעבעלט, די אונטערשטע ליפּ אַראָפּגע־לאָזט אַביסעלע אויף אַ זייט, און פון איין אויג געלאָזט אַ טרער... ניין, עס האָבען זיך שוין נישט געפונען אויף איהם קיין בעלנים! אַ פּאָר מענשען זענען צוגעגאַנגען צו איהם, שוין אַפילו אין מויל אַריין נישט געקוקט, נאָר אַזוי אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד אויף איהם איבער דער מאָרדע, אויסגעשפּיגען און אַוועקגעגאַנגען. איינער האָט זיך יאָ אָפּגעריסען אַ בעלן, נאָר נישט אויף איהם — אויף זיין פעל. מע האָט אָבער נישט געקאָנט דורכקומען פאַר'ן מקח; יענער, דער פעל־הענדלער, האָט בעוויזען אַ חשבון, אַז עס לוינט נישט: דאָס אָפּפיהרען איהם, דאָס אומוואַלגערען מיט'ן אָפּשינדען וועט קאָסטען מעהר וויפיעל די פעל איז ווערטה.

ס'איז איהם אָבער בעשערט געווען, אַפּנים, אַ גוט עלטער, איז אונטערגעשפּרונגען כתריאל דער וואַסערפיהרער און האָט איהם געבראַכט צו פיהרען קיין כתרילעווקע.

ה.

ביז אהער איז כתריאל דער וואסערפיהרער, א איד א ברייט־ביינינגער, מיט א צעפלעצטער נאז און מיט א בעוואכסען פנים פון אויבען ביז אראפ, געווען אליין דער וואסערפיהרער און אליין דאס פערדעל, דאס הייסט, ער האט זיך אליין איינגעשפאנט מחילה אין פעסעל און צעפיהרט איבער דער שטאדט דאס וואסער. וויפיעל כתריאל איז פערשווארצט געווארען דאס גאנצע לעבען זיינס, האט ער קיינעם נישט מקנא געווען אויף דער וועלט; נאר אז ער האט געזעהען עמיצען פאהרען מיט א פערד, פלעגט ער זיך אפשטעלען און לאנג־לאנג נאכקוקען יענעם די טריט. זיין איינציגער וואונש אויף דער וועלט איז געווען: גאט זאל איהם העלפען, ער זאל קאנען זיך צושלאגען צו א פערדעל. נאר וויפיעל ער האט נישט גע־קליבען, האט ער נישט געקאנט דערשלאגען זיך צו אזא קאפיטאל, וואס ער זאל דערויף קאנען קויפען א פערדעל. פון דעסטוועגען האט ער נישט דורכגעלאזט קיין יריד, ער זאל זיך ניט דורכגעהן צווישען די פערדלעך, גלאט אזוי א קוק טהון, ווי זאגט מען: א טאפ אין וואגען. דערזעהען איין אומגליקליך, פערוואגעלט, דער־שלאגען פערדעל שטעהן אין מיטען יריד אהן א ציימעל, נישט צוגעבונדען אין ערגיץ, האט זיך כתריאל אפגעשטעלט. דאס הארץ האט איהם געזאגט, אז דאס פערדעל בעדארף זיין אנגעמאסטען פאר זיין געלד.

כך הוה. ער האט זיך לאנג נישט בעדארפט דינגען; כתריאל האט גענומען דאס פערדעל און איז מיט א פרייליך הארץ געלאפען אהיים. געקומען אהיים, האט ער אנגעקלאפט אין דער טהיר פון דרויסען, איז ארויסגעגאנגען כתריליכע א דערשראקענע.

— וואס איז דאס? גאט איז מיט דיר!

— געקויפט, ווי איך בין א איד, געקויפט!

כתריאל און כתריליכע האבען נישט געוואוסט, וואו מע זאל אהינטהון דאס פערדעל. זיי זאלען זיך ניט שעמען פאר די שכנים,

וואָלטען זיי דאָס אריינגעפיהרט אין שטוב אריין. גיך איז בעשאַפען געוואָרען אַביסעל שטרוי און היי, און כתריאל מיט כתריליכען האָבען זיך אוועקגעשטעלט, זיך געשפּיגעלט אינ'ם פערדעל, זיך גאָר נישט געקאָנט אָנקוקען.

אויך די שכנים זענען זיך צענויפגעקומען אָנקוקען די כשר'ע מציאה, וואָס כתריאל האָט געבראַכט צו פיהרען פונ'ם יריד; מע האָט געלאַכט פונ'ם פערדעל, געמאַכט חוזק; עס זענען געפלויגען ווערטלעך אַלערליי, ווי געוויינטליך. דער האָט געזאָגט אַ חכמה, אַז דאָס פערדעל איז גאָר נישט קיין פערדעל, נאָר אַ „מויל־אייזעל" ! און דער אַנדערער האָט געזאָגט: וואָסער מויל־אייזעל? ס'איז גאָר אַ קאַץ ! דער דריטער האָט געזאָגט: ס'איז אַ רוחניות, מע בעדאַרף דאָס היטען פון אַ ווינט, וואָרום אַ רעכטער ווינט קאָן דאָס חלילה אוועקטראָגען.

— וויפיעל קאָן דאָס אַלט זיין? — האָט איינער אַ פרעג געטהאָן.

— מעהר וויפיעל כתריאל מיט כתריליכען אינאיינעם.

— מתושלח'ס יאָהרען.

— מתושלח!

און פון דעמאָלט אָן איז איהם פערבליבען דער נאָמען „מתושלח" עד היום הזה.

ו.

דערפאַר איז איהם אָבער געווען ביי כתריאל דעם וואַסערפיהרער אַזוי, ווי נאָך קיינמאָל נישט, אפילו גאָר אין די גוטע יאָהרען. ערשטענס, איז די אַרבייט עפּיס נאָר אַ געלעכטער און געַנוג. שלעפּען אַ פעסעל וואַסער און ביי יעדער שטוב אָפּשטעלען זיך — אויך מיר איין אַרבייט! און דער בעל־הבית איז עפּיס נאָר אַ דימענט. אַ מענש זאָל זיך ניט צוריהרען, קיין הויכען געשריי נישט טהון, האַלטען אַ בייטש פון יוצא וועגען! הייַנט דאָס עסען. אמת, קיין האָבער קוקט ער נישט אָן: נאָר צו וואָס

טויג איהם דער האָבער. אז ער האָט במילא נישט מיט וואָס צו קייען? נישט גלייכער שוין די פּאָמעניצע מיט די ווייכע שטיק־לעך ברויט, וואָס כתריליכע טראָגט איהם אַלע טאָג אָקעגען? און נישט אַזוי די פּאָמעניצע, ווי דאָס דערלאַנגען די פּאָמעניצע. מע בעדאַרף זעהען, ווי כתריליכע שטעהט בשעת מעשה צענויפגע־לעגט די הענד אויפ'ן הארצען און קלויבט נחת פון מתושלח'ן, ווי ער עסט דאָס, קיין עין־הרע ניט. קומט ביינאַכט, בעט מען איהם אויס אין הויף אַביסעל שטרוי און מע געהט ארויס אַלע מאָל אָדער כתריאל אָדער כתריליכע געוואָהר ווערען, צי מע האָט איהם חלילה ניט אוועקגע'לקח'ענט. גאַנץ פריה, אז גאָט אַליין שלאָפט נאָך, איז שוין כתריאל ביי'ם פערדעל. ער שפּאַנט דאָס איין פּאוואָלינקע אין פעסעל, זעצט זיך אויף און פאָהרט צום טייך נאָך וואַסער און זינגט בשעת מעשה מיט א משונה־מאָדנעם ניגון:

אשרי האיש אשר לא הלך...

„אז וואָהל איז דעם מענשען, הייסט דאָס, וואָס געהט נישט צו־פוס"... און אז ער גיסט אָן דאָס פעסעל מיט וואַסער, געהט ער שוין צוריקוועגס צו־פוס אָהן א ניגון, טיאַפּקעט גלייך מיט מתושלח'ן אין דער בלאָטע, דרעהט מיט דער בייטש: — „נו זשע, מתושלח, ריהר זיך, ריהר זיך!"

מתושלח שלעפּט די פיס פון דער בלאָטע, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ און האַפּט א קוק מיט'ן איינציגען אויגעל אויפ'ן בעל־הבית און טראַכט זיך בשעת מעשה: „זינט איך בין א פערד, האָט זיך מיר נאָך ניט געטראָפען דיענען ביי אַזאַ משונה־מאָדנע בריאה!" און דאָס פערדעל איז זיך מיישב, טהוט זיך א רוק אויף די הינ־טערשטע פיס און שטעלט זיך אָפּ אויף א ציקאַוועסט אין מיטען דער בלאָטע, ווי איינער רעדט: „אנו, לאָמיר אינמיסטען זעהען, וואָס וועט זיין דערפון?"... דערזעהען, אז דאָס פערדעל האָט זיך פּלוצים אנידערגעשטעלט, הויבט אָן כתריאל ארומדרעהען זיך ארום פעסעל, בעטראַכטען די רעדער, די אַקסען, די שטריקלעך; און מתושלח, אויסגעדרעהט דעם קאָפּ צו כתריאל'ען און א מאַך

מיט די ליפּען, ווי אַ שמייכעל געטהאַן, טראַכט ער זיך: „אַ טפּש אַט דער וואַסערפיהרער! אַ חושים, אַ פּראַסטע בהמה!"...

ז.

ס'זאָל כסדר זיין גוט אויף דער וועלט — דאָס איז נישט פּאַרהאַן. אויף וויפיעל מתושלח האָט זיך געפיהלט גליקליך אויף דער עלטער ביי כתריאל'ען און כתריליכען, אַזוי פיעל איז ער אויסגעריסען געוואָרען, אויסגעשטאַנען צרות, יסורים און בזיונות פון זייערע קינדער, פון זייערע שכנים'ס קינדער און פון גלאַט קינדער.

פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מע האָט איהם געבראַכט צו פיהרען, און קליינוואַרג האָט איהם דערזעהען, האָבען זיי בעקומען צו איהם עפּיס אַ מין... נישט קיין שנאה חס ושלום — אדרבה, פערקעהרט, זיי האָבען איהם דוקא ליעב געהאַט; נאָר די דאָזיגע ליעבשאַפט איז געווען פאַר מתושלח'ן אַ שחיטה. הלואי וואָלטען זיי איהם בעסער ווינציגער ליעב געהאַט און אביסעלע מעהר אויף איהם רחמנות געהאַט...

דאָס ערשטע האָבען איהם כתריאל'ס קינדער, באָרוויסע תלמוד־תורה־יונגלעך, אויסגעפּרובט, אַז קיינער האָט ניט געזעהען, צי פיהלט ער אַזוי, ווי אַ מענש, צי ניין? האָבען זיי איהם געפּרובט פון דער גרינג מיט אַ שטעקעל איבער דער פעל — ניין; אַ קיצעל איבער די פיס — ניין; אַ שנאָל איבער'ן אויהער — קוים־קוים. ערשט נאָכדעם, אַז זיי האָבען איהם געפּרובט מיט אַ שטרויעלע איבער'ן ווייסען אויגעל מיט דער בעלמע, האָבען זיי ערשט דערמאָלט דערזעהען, אַז ער פיהלט ווי אַ מענש, מחמת ער האָט גענעבען אַ פינטעל מיט די אויגען און אַ מאַך מיט'ן קאָפּ, הין און צוריק, ווי איינער רעדט: „ניין, דאָס ניט, דאָס געפעלט מיר ניט"...

ווי באַלד אַזוי, האָבען זיי שוין דערטאַפּט אַ ריטעל פון אַ בעזעם און האָבען איהם אריינגערוקט טיעף אין נאָז אריין. האָט מתושלח געגעבען אַ שפּרונג און אַ טאַנץ און אַ פּאַרשקע מיט דער נאָז. איז אַרויסגעלאָפען כתריאל מיט אַ גוואַלד;

— שקצים, עכברושים, וואָס פאַרעט איהר זיך מיט'ן פערד? אין חדר אריין, הולטייעס!

און חברה האָבען גענומען די פיס אויף די פּלייצעס און זענען אוועק אין חדר, דאָס הייסט, אין דער תלמוד-תורה אריין.

ח.

דאָרט, אין דער תלמוד-תורה, איז געווען איינער אַ ראוב'עלע, אַ ספּירטאָווע יונגעל, אַ מזיק, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אויף איהם האָט זיין אייגענע מאַמע אליין געזאָגט, אַז „אַזעלכע קינדער זאָל מען גערינגט זעען און שיטער אויפגעהען". זיין עובדה איז געווען: איינעסען זיך איטליכען בעזונדער אין די ביינער אריין. וואו אַ בוידעם, וואו אַ קעלער — איז ער געווען אויסען. טרייבען היהנער, גענז אָדער קאַטשקעס, שרעקען ציגענ, מוטשען קעץ, שלאָגען הינד, פון חזירים שמועסט מען ניט — דאָס איז ביי איהם געווען דאָס חיות! די קלעפּ פון דער מאַמע, די שמיץ פונ'ם תלמוד-תורה-מלמד און די פּעטש פון ווילד-פרעמדע זענען געווען ארויסגעוואָרפען, און די קללות, וואָס מע האָט אין איהם אריינגעלעגט — ווי אַיין אַרבעס אין וואַנד אריין. אָט, דאַכט זיך, האָט מען איהם געפּאַטשט, אָט, דאַכט זיך, האָט ער געוויינט מיט טרערען, זיך נאָר אָפּגעקערעוועט אָן אַ זייט — אהא! ראוב'עלע האָט שוין ארויסגעשטעלט אַ צונג, געמאַכט אַ וויינשעלע פון דער אונטערשטער ליפּ, אָדער אַ פּאַחיר פון די באַקען. און צוויי באַקען האָט ער געהאַט, ווי די פּאַמפּעשקעס. געווען תמיד געזונד און שטענדיג פריילּיך; דאָס וואָס די מאַמע איז אַ וויסטע אלמנה און מוטשעט זיך, ווי אויפ'ן טוידט, און צאָהלט פאַר איהם אַ קערבעל אַ זמן שכר-למוד — דאָס איז ניט זיין עסק.

אַז ראוב'עלע איז געוואָהר געוואָרען פון כתריאל'ס קינדער, אַז זייער טאַטע האָט געבראַכט צו פיהרען פונ'ם יריד אַ פערדעל און סע הייסט מתושלח, איז ער אויפגעשפּרונגען אויף אַ בענקעל,

ווי ער ס׳האט נאר געהערט וויש געטהאן דאס נעזעל מיט ביידע הענד הין און צוריק און אויסגערופען בקול רם:

— קינדער, מיר האבען שוין א „שמיטשיק“!

צו בעמערקען, אז ראוב׳על׳ע האט פון קינדוויז אן ליעב געהאט כלי־זמר, אויסגעגאנגען נאך א פידעל, טאקי ממש עס האט זיך איהם געעקט דאס חיות, אז ער האט דערהערט שפּיעלען. און דערצו האט ער געהאט א שען קול׳כעל, געקענט אלע ניגונים אויף אויסווענינ. ער האט גאר אנדערש ניט גערעכענט, אם ירצה השם, אז ער וועט אויסוואכסען א גרויסער, וועט ער זיך קויפען א פידעל און וועט שפּיעלען טאג ווי נאכט אויפ׳ן פידעל. דערווייל האט ער זיך געמאכט פון א שטיק האלץ א קליין פידעלע, מיט פאדעם אויפ׳ן ארט פון סטרונעס, דערביי געהאפּט גוטע קלעפּ פון דער מאמען.

— א כלי־זמר וועט פון דיר אויסוואכסען? ניט דערלעבען זאל איך דאס!

פארנאכט, אז חיים־חנא דער תלמוד־תורה־מלמד האט צעלאזט די תלמידים, זענען זיי אלע געגאנגען מקבל־פנים זיין כתריאל דעם וואסערפיהרער׳ס פערדעל. דער ערשטער האט ארויסגעזאגט זיין מיינונג ראוב׳על׳ע, אז דאס פערדעל איז איין אויסגעצייכענט פערדעל, עס וועט געבען סטרונעס פונ׳ם ווידעל וויפיעל מע וועט בעדארפען. א סימן, אט וועלען מיר באלד א פּרוב טהון!

און ראוב׳על׳ע האט זיך פער׳גנב׳עט צו מתושלח׳ן פון הינטען און האט אנגעהויבען שלעפען ביי איהם האר פונ׳ם ווידעל. כל זמן ראוב׳על׳ע האט געשלעפּט די האר איינציגווייז, איז מתושלח געשטאנען רוהיג, ווי איינער רעדט: „א האר פונ׳ם ווידעל? וואס קאן דאס מיר שאדען? טא, אויך די אייגענע מעשה, וועט זיין ווינציגער מיט א האר!“... נאר אז ראוב׳על׳ע האט זיך צוגעהאפּט צום ווידעל, אנגעהויבען רייסען מיט א מאל א גאנצען זשמוט, האט דאס שוין מתושלח׳ן גוט פערדראסען, ווי איינער רעדט: „לאז אריין א חזיר אין שטוב, קריכט ער אויפ׳ן טיש“... און נישט

לאנג געטראכט, האט ער דערלאנגט ראוב'על'ן מיט דעם אונטער־טען פוס גלייך אין די צייהן אריין און האט איהם צעהאקט די ליפ אויף צווייען.

— א מצוה, א דונער איז מיר! זעהר רעכט, א שלאק איז מיר! קריך נישט, וויסט איז מיר!

אזוי האט געזאגט די מאמע זיינע, יענטע די לעפטשיכע, גע־לעגט איהם קאלט וואסער צו דער צעהאקטער ליפ, געוויינט, גע־בראכען די הענד, געלאפען צו חיענע דער רופא'טע, איינגעלעגט די וועלט.

ט.

ראוב'על'ע איז געווען, ברוך השם, אזא קינד, וואס אלסדינג האט זיך אויף איהם פערהיילט גיך, „ווי אויף א הונט". איידער מע האט זיך ארומגעקוקט, איז שוין די ליפ ביי איהם ווידער צו־נויפגעוואכסען געווארען, גלייך ווי גארנישט געווען, און ער האט צוגעטראכט גאר א נייע זאך: מע בעדארף זיך א מאל דורכפאה־רען רייטענדיג אויף מתושלח'ן, און דוקא אלע תלמוד־תורה־יונג־לעך מיט א מאל. נאר ווען און ווי אזוי מאכט מען דאס אפ, אז קיינער זאל נים וויסען? איז ראוב'על'ע געפאלען אויף א שכל, אז דאס איז גוט נאר שבת בייטאג, בשעת דער עולם עסט־אפ און לעגט זיך שלאפען, דעמאלט חאטש נעם און טראג ארויס גאנץ כתריל'עווקע מיט האק און פאק. האט זיך אפילו איינער, א תלמוד־תורה־יונגעל, נעשטעלט אקעגען: „ווי אזוי פאהרט דאס א איד אים שבת?" האט איהם ראובע'לע דערויף געענטפערט: — „בהמה! דאס הייסט דען געפאהרען? דאס ווערד אנגערופען גע־שפיעלט זיך"...

ס'איז געקומען שבת בייטאג, דער עולם האט אפגעגעסען, געלעגט זיך שלאפען, און כתריאל מיט כתריליכען בתוכם, האבען זיך חברה פאוואלי ארייגנע'גנב'עט צום וואסערפיהרער אין הויז אריין, און ראוב'על'ע האט גענומען אויספוצען מתושלח'ן ווי ווייט

מענליך. קודם כל האָט ער איהם פערפלאָכטען די גריווע, געמאַכט עטליכע צעפּלעך, בעפּוצט מיט שטרויעלעך; נאָכדעם האָט ער איהם אָנגעטהאָן אויפ'ן קאָפּ אַ ווייסען פּאַפּיערענעם ספּאָדיק, צו־געבונדען אויפ'ן האַלז מיט בענדלעך; און אחרי ככלות הכל האָט ער איהם אָנגעהאַנגען פון הינטען איין אַלטען בעזעם, בכדי דער ווידעל זאָל אויסקומען שענער און לענגער. און חברה האָבען אָנגעהויבען זעצען זיך, קריכען אויף מתושלח'ן איינס איבער'ן אַנדערען; ווער עס האָט פערחאַפּט איין אָרט פריהער, דער איז געזעסען אויפ'ן פערד, און די איבעריגע וועלען זיך שוין זעצען נאָכדעם, נאָר דערווייל זענען זיי נאָכגעגאַנגען פון הינטען, געהאָל־פען אונטערשרייען מתושלח'ן, ער זאָל געהן אביסעל גיכער, און געזונגען:

„ככה יעשה לסוס אשר ראוב'על חפץ ביקרו!"

מתושלח האָט אָבער קיין חשק ניט געהאַט לויפען און איז זיך געגאַנגען טריט ביי טריט, וואָרום, ערשטענס, וואָס האָט ער קיין צייט ניט? והשנית, איז דאָך עפּיס היינט אַ טאָג פון רוהען! ראוב'על האָט אָבער ניט אויפגעהערט צו טרייבען דאָס פערדעל, נאָקען, וויאָקען און טיוקען און שרייען מיט אַלע כחות אויף דער איבעריגער חברה:

— אַ רוח אין אייער טאַטענס טאַטען אריין, וואָס שווייגט איהר?!

און מתושלח איז זיך אַלץ געגאַנגען טריט ביי טריט, זיך גע־טראַכט בשעת מעשה: „קונדסים שפּיעלען זיך, טאַ, לאָזען זיי זיך שפּיעלען"...

נאָר אַז חברה האָבען איהם שטאַרק אָנגעהויבען דעקוטשען, אונטערטרייבען און מאַכען מיט די הענד, האָט מתושלח אָנגעהוי־בען געהן גיכער, און אַז ער האָט אָנגעהויבען צו געהן גיכער, האָט איהם הינטען דער בעזעם אָנגעהויבען שלאָגען אין די פיס אריין; האָט ער אָנגעהויבען לויפען נאָך גיכער, האָט איהם דער בעזעם אָנגעהויבען צו שלאָגען נאָך שטאַרקער; האָט ער אָנגעהויבען

שפרינגען, האָבען חברה געקוועלט, און ראוב'על׳ע האָט זיך אונטער־געהעצקעט און געשריגען: האָפּ־האָפּ־האָפּ! אַזוי לאַנג געהאָפּקעט, ביז זיי האָבען אָנגעהויבען פאַלען איינציגווייז, ווי די האַלעשקעס. און אַז מתושלח האָט זיי אַלעמען אַראָפּגעוואָרפען און דערפיהלט, אַז ער איז פריי, האָט ער ערשט דעמאָלט אָנגעהויבען לויפען משוגענערווייז, און איז געשמיידיג געלאָפען און געלאָפען ביז אויף יענער זייט מיהלען, העט־העט הינטער דער שטאָדט אַרוים.

דערזעהן לויפען אַ משונה־מאָדנע פערדעל מיט אַ פּאַפּיערענעם ספּאָדיק, האָבען די שקצים די פּאַסטוכער געמאַכט אַ העץ אויף איהם, אָנגעהויבען איהם נאָכלויפען, ווארפען מיט שטעקענס, און האָבען אָנגערייצט אויף איהם די הינד. יענע, די כלבים הייסט דאָס, האָבען זיך דוקא נים געלאָזט לאַנג בעטען און האָבען גע־נומען יאָגען זיך נאָך איהם, בייסען און רייסען; עטליכע האָבען איהם אָנגענומען הינטען, ביי די ליטקעס; עטליכע האָבען איהם אָנגעהאָפּט פון פאָרענט, ביי'ם גאָרגעל. מתושלח האָט אַזש אָנגע־הויבען חראָפּען. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט — ביז זיי זענען איהם דערגאַנגען דעם עק.

י.

אויף מאָרגען האָבען שוין חברה געהאַט זייער עהרליך אוים־קומעניש. אחוץ דעם, וואָס זיי האָבען זיך צעשלאָגען די נעז און צעביילט די שטערנס פונ'ם פאַלען, האָבען זיי געהאַפּט פּעטש אין דערהיים און שמיץ פון חיים־חנא דעם מלמד. און מעהר פון אַלעמען האָט געלייזט, געוויינטליך, ראוב'על׳ע, מחמת אַלע איבעריגע יונגלעך, אַז מע האָט זיי געשמיסען, האָבען זיי חאָטש געוויינט, און ראוב'על׳ע האָט, פערקעהרט, נאָר געלאַכט. האָט מען דאָך איהם נאָך מעהר נעקאַטעוועט; נאָר וואָס מעהר מע האָט איהם געשלאָגען, האָט ער מעהר געלאַכט, און וואָס מעהר ער האָט געלאַכט, האָט מען מעהר געשלאָגען, — אַזוי לאַנג, ביז חיים־חנא דער מלמד האָט זיך אַליין אויך צעלאַכט, און אויף איהם קוקענדיג —

אלע תלמידים. ס'איז געוואָרען אזא געלעכטער, אז אלע שכנים זענען זיך צענויפגעקומען, און גלאַט מענשען, אידען און ווייבער, יונגלעך און מיידלעך פון דער גאַס: „וואָס איז? וואָס איז דער געלעכטער? וואָס לאַכט מען וואָס?" האָט זיי קיינער נישט גע־קאָנט ענטפערען קיין וואָרט, מחמת מע האָט זעהר שטארק גע־לאַכט. האָבען יענע, די פרישע מענשען, זיך אויך אָנגענומען פונ'ם געלעכטער און האָבען אויך אָנגעהויבען צו לאַכען; האָבען יענע, די ערשטע, אָנגעהויבען לאַכען נאָך שטאַרקער, און יענע, די פרישע, אויף זיי קוקענדיג, נאָך שטאַרקער, — הכלל, מע האָט זיך פשוט געקאַטשעט אויף די בייכער, געהאַלטען זיך ביי די זייטען לאַכענדיג.

•

נאָר צוויי מענשען האָבען נישט געלאַכט. דאָס זענען געווען: כתריאל דער וואַסערפיהרער און זיין ווייב כתריליכע. א קינד, חלילה, אז עס געהט אוועק פון א שטוב, וויים איך נים, אויב מע בעדאַרף אַזוי פיעל וויינען, וויפיעל כתריאל מיט כתריליכען האָבען געוויינט אויף זייער גרויסען שאָדען, אויף זייער אָרעם פערדעל נעבאַך, אויף מתושלח'ן.

מ. גורעוויטש פערלאַג.

בילדער פון בעריהמטע מענער (סייז 14 ביי 11), ווי: פרץ, שלום־עליכם, מענדעלע, יעקב גאָרדין, קאַרל מאַרקס, לאַסאַל, טאָלסטאָי, אַנדרעיעוו, גאָרקי, קראָפּאָטקין, בעבעל, שעקספּיער, מענדעלסאָן, איבסען, דר. הערצעל, מאַקס נאָרדוי, דער קרבן פון פאַנאַטיזמוס.

פּרייז פאַר יעדע מיט פּאָרטאָ — — — — — — — — — — — 25ס.

פּאָסט קאַרטען פון בעריהמטע שרייבער און געזעל־שאַפטליכע טהוער, קאָפּיעס פון פערשיעדענע קונסט־בילדער, ווי אויך פאָלקס ליעדער אויף פּאָסטעל קאַרדס אין אידיש און רוסיש.

פּרייז פאַר יעדע — — — — — — — — — — — — — 3 ס.

די בעריהמטע סטאַטוע „דער גלות" אין ווייסען מאַרבעל פון דעם בעריהמטען אידישען סקולפּטור בוטענסקי.

פּרייז — — — — — — — — — — — — — — — — $3.00

מיט פּאָרטאָ — — — — — — — — — — — — — — — $3.50

צו בעקומען אין אַלע גרעסערע בוך־סטאָרס און ביים פערלעגער

M. GUREWITCH

202 East Broadway — New York, N. Y.

שלום־עליכם ביבליאטעק
פאר גרויס און קליין
שלום־עליכם פאלקס־פאנד אויסגאבע

א ביליגע אויסגאבע פון שלום־עליכם'ס מעשיות און מאנאלאגען פאר גרויסע און פאר קליינע, אויף צו לייענען אין אלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאר־צולייענען פאר איין עולם אין עפענטליכע פלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פער־שטעהען אידיש.

ביז אהער ערשיענען:

		סענט
1.	נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק.	10
2.	ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט.	10
3.	מתושלח.	10
4.	שוין איין מאל א סוכה!	10
5.	די פאהן.	10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

6.	דאס מעסערעל.	15
7.	חנוכה־געלד.	15
8.	פערבענגט אהיים.	10
9.	ראבטשיק.	10
10.	די שטאדט פון די קליינע מענשעלעך און קיין עין־הרע נים.	10

הויפטפערקויף אין בוכהאנדלונג פון מ. גורעוויטש:

M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York.